

en vrijzinnige gaat houden, consekventies ormeerde Ge- ten verkoopen, om principie- den. Ik dank ref. gemeente. op één lijn te r als men een v verantwoord- ervan maken (geen princip- als voor geen en, indien b.v. men van ont- men voor de f te broken of ijk genoeg om Maar anders haar vrijstaat te vernietigen. t, om 's Heeren invaarden, als ebouw, geacht wat de koper beantwoorden. (regel nergens : schier onmo- woordelijkheid ehte laten we t de nasaten- wing eischen. nat, ware dat ak van zuiver d of een par- schil. eel voor beter. F. S. d eigenaardig net de woor- t zijn geheel: neel neet!) versje, maar de gewoonte oest spinnen, perkistje goed nog niet zoo de huisvrouw t kunnen ver- roden, om te n dien ooden vast, dat er t is gewijzigd, ren, die men oor het leven worden, waar- maar toch di lde zijde van rordt verloren gen zijn, maar nimmer ver- beste psycho- ns mijn Bijbel is erop aange- zijn. Hoe zeer loet anders te haar hart is geven, en die te leven. Ook og een niet te reddenaties ten n speelt, zo e of een onge- lje vertroetelt vat haar zach- zonder redb- anks alle theo- leeft de vraag ng krijgt onze or gelijk. het niet nut at leeren, dat ats toch eischt ders dan voor tweede is er ting, waardoor ook voorgoed ook ongetwij- sleiding, zelfs iden, zóó, dat elijk begeeren. el is het, dat en statistische l haast durven academisch ge- litz Ruys D. M.

vormd zijn, verreweg 't grootste deel straks in 'thuwelijksbootje stap. Hetzelfde zou zijn te zeggen van onze onderwijzeressen, apothekeressen, verpleegsters, enz. Dat is gelukkig. Het bewijst, dat ondanks het vervullen van een soort „beroep" toch onze meisjes en jonge vrouwen werkelijk geheel vrouw kunnen blijven. Maar nu is hier wel iets anders. Men klaagt tegenwoordig over de duurte van het leven, over het moeilijke van het bestaan; allerlei klacht wordt vernomen, ook van hen, die toch een vrij behoorlijk inkomen hebben. En nu denk ik er niet aan, eenzijdig alle die klachten naar één hoek te dringen, of op één oorzaak af te wenden. Maar wel moet ik zeggen, dat het me herhaaldelijk opviel, dat de klacht zooveel erger is, in gezinnen, waar de vrouw des huizes van huishouding geen verstand heeft, dan daar, waar ze nog een vrouw is, gesneden uit dat hout, waaruit de ouderwetsche huismoeders gemaakt waren. Neen, ze behoeven geen sloofje te zijn, als 't u blijft niet; maar er is bij velen van onze vrouwen nog dat mooie, dat echt inzicht in huishoudelijke aan- gelegenheden beteekent. Deze vrouw weet van-oud-nieuw te maken als het moet. Zij kan van haar eigen japon er een maken voor een dochtortje, en van die van haar dochtortje maakt ze er een voor een kleinere meid. Zij weet het verschil tusschen netheid en pronkzucht, en zij verstaat wat de waarde is van degelijk goed. Zij weet de waarde van het letten op het kleine, en het: die 't kleine niet eert is 't groote niet waard, leert ze haar kinderen al vroeg. Deze vrouw spaart niet een stukke vleesch uit den mond van het gezin, om straks een veel te dure japon te koopen, neen, zij kent de waarde van de stof, en ze maakt haar kinderleertjes zelf, en heeft daarvan een lijn Zon- dagsmaal over, terwijl elders de houten ham zijn diensten bewijst. Dat hiermee een paedagogisch vraagstuk wordt aangeroerd, zal ieder al spoedig begrijpen. Van d'eenen kant is het gewenscht, dat onze meisjes, die niet in den boerenstand haar opvoeding genie- ten, iets leeren, en van d'anderen kant is het eisch, dat ze klaar komen voor het leven. Het is noodig, dat Liesje spint, zal Liesje straks een goede huisvrouw zijn. Maar nu de practische bezwaren. Och, het is al vaker gezegd — maar mag ik nog eens onze christen-ouders doen opmerken, dat er vaak geen ongelukkiger huismoeders zijn, dan de dames, die haar jonge jaren op het kantoor hebben doorgebracht, of die enkel „in een winkel" zich leerden bewegen? Het is opvallend, dat commissies voor beroepskeuze — ik spreek uit onder- vinding — telkens weer aan de ouders aanraden: laat uw kind in een huishoudelijke betrekking gaan; en dat dan de ouders (soms zelfs haast tegen hun zin) zeggen dat ze toch maar liever willen, dat het kind op 't kantoor komt, of in een winkel „gaat". Al dadelijk is zulk een doen dwaas, uit materiële overwegingen. Wanneer het meisje in betrekking ging in een goed gezin, heeft het direct de kost voor het eten, en een niet te versmaden loon. Dat meisjes van achttien jaar driehonderd gulden plus de kost verdienen, is toch in de stad geen zeldzaamheid. Die kost, in de meeste gevallen minstens zoo degelijk (misschien niet altijd zoo ongeregeld) als thuis, beteekent toch ook op zijn minst vijf à zes gulden in de week. Welk meisje van achttien jaar verdient tegenwoordig op een kantoor méér? En in een winkel? En nu spreek ik er nog niet van, dat het voor een meisje veel gezonder is het afwisselende huiswerk te doen, dan steeds te zitten op een kantoor, of dan steeds (vaak op een koude vloer) te staan in een winkel. Bovendien, ik spreek nog niet over de zedelijke gevaren, die op kantoren met een gemengd per- sooneel — „heeren" en „dames" — en in een winkel met zijn verscheidenheid van „klanten" en zijn „allerlei" aan personeel, werkelijk niet te onderschatten zijn. (Toen voor eenigen tijd in een groot magazijn te Amsterdam, in verband met een diefstal, des avonds alle dames-winkelbedienendes werden gefouilleerd, bleek het, dat veel meer dan de helft der dames — het personeel bestond uit verscheidene honderden — in haar zakken droe- gen, — dus steeds bij zich droegen! —: „preven- tieven"!)

En dan de toekomst!

Hoevele mannen zijn dankbaar geweest, hun heele leven, dat ze een meisje „uit een betrekking" tot vrouw gekregen hadden, en niet een „dame" uit een winkel.

Men versta me wel. Er zijn, gelukkig, vele meis- jes, die zoozeer vrouw zijn, dat ze het niet laten kunnen zich in haar vrije uren te geven aan het gezinsleven en aan de huishouding.

Er zijn ouders, moeders vooral, die de kunst verstaan haar dochters, die daags op een kantoor of in een winkel zijn, des avonds zoo mee te laten leven in huis, dat er o.i. geen enkele op- of aan-merking (o, cliché) kan worden gemaakt. Maar dan is er opzettelijke toewijding, dan is er inzicht in het gevaar van de buiten-huishoudelijke betrekking. Deze moeders laten zien, hoe het kan, en hoe het in dergelijke gevallen ook moet, — maar helaas, zoo gebeurt het lang-en-lang-niet altijd. Er werd in den kring van haar, die „gestudeerd"

hebben, niet veel van de nadeelen gecompenseerd door een ietwat ruimer beschikken over geldmid- delen, dan zou ook daar veel meer dan thans het nadeel van de gebrekkige opleiding voor de huishoudelijke taak worden gevoeld.

Juist voor ons nu is het van zoo groote betee- kenis, dat dit vraagstuk alle aandacht hebbe. Im- mers we houden vast, dat het gezin de kracht in de maatschappij is, en dat het de kern van onze volkskracht vormt. Is het gezin zóó, als het zijn moet, dan is daarmee voor het leven van kerk en maatschappij de eenig mogelijke bedding ge- geven. Zonder een evenwichtig en bezonnen ge- zinsleven, sterft straks al onze actie. En voor het gezinsleven heeft de vrouw zoo uitnemend groote beteekenis, zóózeer zelfs, dat wel gezegd kan wor- den: laat me de moeder zien, en ik zal zeggen, hoe het gezin is. Als ge van de moeder van een gezin een indruk hebt, dan duurt het niet lang, of ge kunt u ook een voorstelling vormen van heel het gezin, indien ge althans over eenige le-venswijsheid beschikt.

Over dit onderwerp is dan ook het laatste woord nog niet gesproken.

Er rijzen vragen — wat noodzakelijk is; wat mogelijk is; wie hier een taak hebben; en dergel- ijke meer.

We hoopen dan ook nog op deze vragen terug te komen.

Nu merken we slechts op, dat onze ouders toch niet hebben te vergeten, de beteekenis, die de beroepskeuze van hun dochter heeft. Zij hebben niet te vergeten de verantwoordelijkheid voor het heil ook van de kinderen van hunne kinderen. Zij hebben te bedenken, dat de grondslag voor een ongelukkig huwelijksleven van een vrouw dikwijls gelegd werd in het moment, toen het meisje, toen nog een kind, werd gestuurd (of werd toegelaten te gaan) in een richting van de huishou- ding af.

Men zij aan het begin waakzaam!

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element" in de moderne roman literatuur.

III.

Wanneer ik, ten vervoelge op het vorige artikel over dit onderwerp (zie het no. van 1 Jan. j.l.), thans wijzen moet op de consequenties, die voort- vloeien uit een analyse van de huwelijksverhou- dingen, zooals vele moderne romans die geven, is het alweer niet m'n bedoeling daarover uit te wijden. Want vooreerst gaat het in deze artike- lenserie om een constateeren van de ver- schijnselen en niet om een in den breede bere- deneeren, en ten tweede is een blad als het onze niet de plaats, om dergelijke onderwerpen uitvoer- ig te behandelen. Een eenvoudig aanwijzen is voor den gang van ons betoog voldoende.

Zoo spreekt het wel haast vanzelf, dat bij de opvatting, die de doorsnee-moderne roman huldigt over de waarde van het huwelijk, huwelijksrouw en huwelijksmoraal heel weinig gewicht in de schaal leggen en een schenden daarvan nauwelijks meer als een schuldige daad wordt aangerekend; dat echtscheiding niet wordt gezien als een uit droe- ve verwording gegroeide misstand, maar als de logische en zeer natuurlijke losmaking van een niet meer gewenschte verbinding; dat de behoef- te „zich uit te leven" en het verwerklijken van die begeerte in het levensgedrag van den enkeling, als een vanzelfsprekend individueel recht wordt aanvaard. In een der romans, die ik in 't vorige artikel noemde, wordt zelfs aan den „vriend" van een jonge vrouw, wier omstandigheden haar een gebruik maken van dat recht betwisten, dit woord in den mond gelegd: „Maar zij, het arme creatuur, dat zich minder gemakkelijk redden kan dan ik, waarom moet zij levenslang boeten misschien, al- leen voor mijn gebrek aan slagvaardigheid".

Maar er is meer. Een directe consequentie is ook een volkomen liefdelooze en dus volstrekt zor- gelooze opvoeding der kinderen.

Niet slechts ontbreekt in vele romans de liefde van de ouders tot het kind, maar zelfs het in waarde en kracht veel lager staande besef van plicht. Men gaat eigen wegen, volgt eigen begeer- ten en laat de kinderen over aan zichzelf of ver- trouwt ze, in het beste geval, toe aan de zorgen van vreemden. Dat de droeve gevolgen daarvan zich met schrijnende scherpte afteekenen in het verdere leven der kinderen, die bij de vorming van hun karakter en persoonlijkheid alle leiding hebben gemist, behoeft wel geen betoog. De mo- reele en ideële verwording, de degeneratie van de jeugd, die met verbijsterende realiteit in de moderne romankunst naar voren treedt, is mede een van de consequenties, waarover we spreken. Ik noem alleen maar het sterk-typeerende, goed geschreven boek van Van Hulzen, „Naar de Diep- te" ten voorbeeld.

En dan, alweer als noodzakelijk gevolg van de gehuldigde opvatting, de verkillende twijfel aan de wezenlijkheid der hoogere levenswaarden! De wer- kelijke, goud-echte liefde, die zich geeft, omdat ze geven moet, die in meedragen en meelijden

haar kracht ontplooit, die het sterkst is, waar zwakheid moet overwonen worden, wordt in de practijk der moderne romankunst tot een hersen- schim gemaakt. Ze is een fictie, en blijkt telkens opnieuw niet te kunnen bestaan. Ze wordt een lengen, of, vriendelijker, maar niet minder scap- tisch, een illusie genoemd.

De trouw aan het eens gegeven woord, die eischen meebrengt, ook al zijn de verhoudingen anders komen te staan dan toen men dat woord gaf, ze heeft geen beteekenis: met de wijziging van het inzicht is daarvoor alle bestaansrecht ver- loren gegaan. Bovendien, aan dergelijke beloften mag men toch geen andere waarde hechten, dan nuchtere levenspractijk toekent aan dwaasheden der jeugd!

En de plichten, die men jegens elkaar heeft? Die bestaan immers niet meer als men met het ouderwetsche huwelijksbegrip heeft afgedaan?

Zoo wordt, soms in woorden, maar vooral met- terdaad door den modernen roman geoordeeld. En dat alles is consequentie van de opvatting, die hij ten aanzien van de huwelijksverhoudingen, van het huwelijk als instelling ontwikkelt. Op de vele blad- zijden romanliteratuur, welke onze tijd kent, vindt men de bewijzen voor het grijpen.

Welnu, ik aarzel niet, dit een gevaarlijke in- fectie te noemen, gevaarlijk, zooals ik zeide aan 't slot van het vorige artikel, voor een gezond literair leven en ook voor het morcel besef der lezers. Want de romankunst moet daardoor ten slotte verbloeden, omdat alle levenskracht wegvloeft met het steeds zich verengend individualisme. En de lezer moet bij het steeds aanschouwen van hetzelfde beeld zijn zieleevenwicht verliezen en het misgroeide als het normale gaan zien. Want in al de psychologische complicaties, waarin hij zich inleven moet om te begrijpen, wat hij leest, raakt het eigen nuchtere denken onvermijdelijk verward.

In direct verband met deze analyse van de hu- welijksverhoudingen en de consequenties daarvan, staat de teekening, die de moderne roman geeft van het gezinsleven. Dat beeld is al even triest. De zoon, die veronachtzaamd wordt door zijn vader, de dochter, die wordt miskend door haar moeder, zijn zeer gewone en in hun verschuldigd voorkomen bijkans afgezaagde romanfiguren. En dan ligt de oorzaak van het gedrag der ouders in liefdeloo- sheid, zooals we hierboven reeds zeiden, of zelfs in kwalijk verholen antipathie tongevolge van de vertroebelde onderlinge verhouding. Romans als „kleine Inez", „Eva's Jeugd", „De Branding", „Ras", „Naar de Diepte" e.d. geven een dergelijk beeld. Heel het gezinsleven is ontwricht; waar vertrouwen moest zijn heerscht schuwe achterdocht, waar de liefde moest terechtwijzen, maakt fel ver- wijt scheiding, waar stille zorg moest waken, doet lauwe onverschilligheid de schouders ophalen. En intusschen gaan de kinderen hun eigen gang, zoek- end buitenshuis, wat ze thuis niet vinden, of in baloorigheid zich verslingend aan buitenspor- igheden.

De doorsnee-roman teekent dat alles in finesses, steeds weer al dat droeve gebeuren terugleidend op de mislukking, de desillusie van het huwelijk.

In het altijd weer bewerken van datzelfde gegeven nu ligt iets buitengewoon pathologisch.

Zeker, er is reactie, duidelijke reactie zelfs. Een boekje als „De moeders" van Ina Boudier-Bak- ker, dat we eerder uitvoerig bespraken, is zeer bepaald een protest tegen deze verwording en „De Straat" van dezelfde auteur kan ook alszoodanig worden aangemerkt. Er zijn ook wel romans, die een volkomen tegengesteld beeld doen zien: ik herinner b.v. aan „Het verlaten Eibernest" van G. van Nes—Uilkens, die vroeger reeds met haar „De jonge jaren der Bergmannetjes" de fleurige teekening gaf van een gezond en harmonieus ge- zinsleven. Maar dergelijke reacties doen het ver- schijnsel zelf te triester uitkomen en belichten te heller het abnormale, d.i. psycho-pathologische daarvan.

Voortgaande met de bespreking van de gegevens, waaruit de moderne roman is opgebouwd, komen we thans tot de elementen, die liggen op religieus terrein. De ruimte laat echter niet toe, nog in dit artikel dit deel van onze stof af te handelen. Daarom eindigen we liever hier, om D.V. de vol- gende week een afzonderlijk artikel daarover te plaatsen.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Stockholm en de Zending.

III.

Nog een derde punt mogen wij onder het op- schrift „Stockholm en de zending" ter sprake bren- gen, daarin volgend het voorbeeld van Dr Richter, den schrijver van een artikel onder bovenstaand titel in het „Neue Allg. Miss. Zeitschrift".

Wij bedoelen het vraagstuk van het onderscheid tusschen de Angel-Saksische en de Germaansche zending.

Richter spreekt zelf niet van Angel-Saksisch en

van Germaansch, doch van de Amerikaansche zending en die van het Europeesche vasteland.

Een bezwaar is, dat op deze wijze de Engelsche zending wordt uitgeschakeld, want het gaat toch niet aan deze zonder meer onder de Amerikaansche zending op te nemen; en evenmin kan ze bij de zending van het vasteland worden ondergebracht. Trouwens, in de nadere karakteriseering der beide zendingen, gelijk Prof. Richter zo geeft, is het ook zeer moeilijk voor de Engelsche zending een plaats te vinden. Het is ons niet duidelijk, waarom alzoo gehandeld wordt.

Ook kunnen wij ons niet vereenigen met de kwalificatie der Amerikaansche zending als „gereformeerd“, en die der zending van het vasteland van Europa als „luthersch“. Het schijnt ons toe, dat deze namen aanleiding tot misverstand kunnen geven. Het ware o.j. beter geweest van Amerikaansch-methodistisch te spreken. En wie onzer zou voor zijn rekening willen nemen, om de zending van Nederland „luthersch“ te noemen?

Al deze bezwaren zouden ondervangen zijn geweest, indien van Angel-Saksische en van Germaansche zending was gesproken, al zullen wij niet ontkennen, dat ook deze onderscheiding niet feilloos is.

Doch ter zake. Prof. Richter grijpt zijn beschouwing over de conferentie van Stockholm aan als een gelegenheid, om op het onderscheid tusschen de beide genoemde zendingen te wijzen. En het is altijd de moeite waard naar een man als Richter te luisteren. Wij geven dan gaarne aan hem het woord, op vrije wijze weergevend het gedeelte van zijn artikel over Stockholm, dat op het punt in kwestie betrekking heeft.

Stockholm beteekent een program. De beide hoofdströmningen, die de conferentie beheerschten, worden niet geheel juist weergegeven, wanneer men ze Amerikaansch oppervlakkig kultuuroptimisme en luthersch-continentale innerlijkheid noemt.

Het luthersche vasteland van Europa is door zijn aard en geschiedenis angelegd op een steeds opnieuw indenken van en verdrinken in den rijkdom van Gods genade en waarheid, en heeft zijn zaligheid gevonden in het nemen uit Gods volheid van genade voor genade.

Amerika heeft echter het zwaartepunt gelegd in de daad; het Christendom is practisch. Daartoe is Amerika gekomen allereerst door zijn actieven aard, een grondtrek van zijn nationaal karakter; en bovendien door de praktische vraagstukken, waarvoor het zich bij de oprichting en inrichting der kerken geplaatst zag.

Zonde en genade zijn het schiboleth der continentale kerken, en de hoeveelheid arbeid het schiboleth der Amerikaansche kerken.

Het Christendom wil echter beide zijn: boodschap en dienst. In de continentale kerken is het brengen van de heilstijding op den voorgrond gezet, terwijl meermalen aan den dienst is tekort gedaan; in Amerika heeft men het zoo druk met honderdvoudigen arbeid, dat men geen tijd heeft om over de boodschap na te denken. Beide richtingen loopen gevaar eenzijdig te worden.

Hierbij blijft het niet; want, gelijk Prof. Richter opmerkt, in de ethiek belijden wij eenerzijds de absoluteitheid der geboden Gods, en anderzijds het slechts aanwezig zijn van een klein beginsel der gehoorzaamheid bij de geloovigen.

Wat zien wij nu bij de Amerikanen? Deze, levende in het land der onbegrensde mogelijkheden, aanvaarden de taak der volmaaktheid, hun door de ethiek gesteld, met vroolijk optimisme; wat God hun opgedragen heeft, meent men ook te kunnen volbrengen. Omdat het Koninkrijk Gods de hoogste taak is, ons opgelegd, moet het mogelijk zijn, dat menschen van goeden wille dat Koninkrijk ook kunnen verwerkelijken met vereende krachtsinspanning. Wordt deze meening door den Bijbel weersproken, dan zet de Amerikaan zulk een Schriftwoord kortweg aan den kant. Theologisch worden dus de grenzen voor het menschelijk handelen uitgewischt.

Deze wel zeer oppervlakkige en onschriftuurlijke handelwijze brengt bij de Amerikaansche christenen een dubbele afwijking als vanzelfsprekend mee. Ja, daar de zending bij deze Christenen een overwegende plaats inneemt, kunnen wij zeggen, dat de Amerikaansche zending hiermee gestrand is op de klip van de Duitse Aufklärung en van het rationalisme! Mij dunkt, dat hieruit reeds afdoende blijkt, hoe onjuist men handelt, de Amerikaansche zending „gereformeerd“ te noemen. Wat Richter van deze zending zegt is evenver verwijderd van gereformeerd Christendom als het Oosten is van het Westen.

Maar wijzen wij op de tweevoudige afwijking, waartoe het standpunt, boven uiteengezet, Amerika gebracht heeft.

Eenerzijds heeft men de volstrekte eischen Gods tot een maat teruggebracht, dat men ze kon volbrengen. De groote ethische taak wordt in concrete, op zichzelf staande doeleinden opgelost, die men een voor een kan nastreven en vervullen; de droeglegging van Amerika en het onwettig verklaren van oorlogvoeren worden als mijlpalen beschouwd op den weg der menschheid naar boven naar het Koninkrijk Gods!

Anderzijds richt men den blik op hetgeen men

bereikt heeft, of meent bereikt te hebben, of in afzienbaren tijd bereiken zal, en wendt men den blik af van de vreeselijke gebreken en fouten en tekortkomingen, die aan alle kanten te zien zijn. Men overschat zijn zedelijke kracht en verliest daardoor het inzicht in de ontzettende macht der zonde. En omdat men de zonde niet kent, kent men de genade niet. Jezus wordt „krachtbron“ en de kerk „krachtcentrum“.

Wie dit alles leest, voelt, dat geen meer veroordeelend vonnis over de Amerikaansche zending kan worden gestreken; hiermee is die zending voor een groot deel naar het terrein van maatschappelijke en politieke arbeid teruggebracht, en van haar evangelisch karakter ontdaan. Tot ons leedwezen zijn wij niet genooegd met de zending der Gereformeerde kerken in Amerika op de hoogte in bijzonderheden; maar het staat voor ons vast, dat deze niet onder dit vernietigend oordeel van Prof. Richter vallen; en wat de andere zendingen in Amerika betreft, wij spreken den wensch uit, dat Dr Henry Beets, medewerker aan dit blad, ook zijn oordeel eens over de Amerikaansche zending geve.

Temeer, omdat Richter nog meer zegt. Hij verklaart toch, dat het karakter der zending van 't Europeesch vasteland voor den Amerikaan ook moeilijk te verstaan is en hem eveneens minderwaardig toeschijnt.

Zij willen het Rijk Gods verwerkelijken; wij zeggen, dat het Godsrijk komt door de heerlijkheidsopenbaring van boven zonder ons toedoen. Zij meenen: indien de broederlijke liefde het hoogste gebod is, zoo is de strijd tegen den oorlog onze dringendste plicht; wij zeggen, dat de oorlog bij deze bedeeing behoort en tot het einde zal blijven. Zij besteden veel geld en kracht, om hun inzichten verwerkelijkt te zien, en de toekomstige oorlogen onmogelijk te maken door allerlei scheids-gerechten; wij wijzen hun op de vreeselijke macht der vijandschap onder de volken, die den volkenbond en het Haagsche scheidsgerecht voor hun brutale machtspolitiek misbruiken. Zij stellen een aantrekkelijk program van het „sociale Evangelie“ op, om alle misstanden met blijde kracht te lijf te gaan; wij trachten hun duidelijk te maken, dat elk levensterrein zijn eigen wetten heeft, die niet door een welgemeende geestdrijverij op zij kunnen worden geschoven. Zij heffen vertwijfeld de handen omhoog en roepen: wat de wereld tegenwoordig noodig heeft is niet theologie, maar daad!

Boodschap of dienst! Is dit, mag dit de tegenstelling zijn en meer en meer worden tusschen Amerika en Europa? Wee onzer, roept Prof. Richter uit, indien het zoo zijn zou. Maar zie hierin nu de beteekenis van Stockholm, dat de conferentie aldaar met alle kracht heeft geleerd: boodschap en dienst!

Het valt niet moeilijk aan te wijzen, welke beteekenis deze dingen hebben voor de zending. De protestantsche zending is langen tijd gedreven door het motief van het medelijden met het stervende heidendom. „En de talloze nieuwe wonden, welke de dusgenaamde christelijke volken den heidenschen volken hebben geslagen door slavenhandel, opium en alcohol, door brutale berooving en uitbuiting, door onderwerping en overheersching, ... de steeds zich vermeerderende crisissen, welke over de niet-christelijke volken uitbreken, daar land na land in den stroom der moderne kultuurontwikkeling getrokken wordt, en de daarmee gepaard gaande industrialiseering der arbeidersmassa's, en de overstelping der volken met een atheïstisch-materialistische of een onzedelijke literatuur, en de onophoudelijke inzinking der religieuze krachten en sociale samenbindingen, die certijds deze volken in stand hielden, ... dit alles en nog zoveel meer zijn evenzovele dringende oproepen tot hulp, tot uitbouw van het „social gospel“ naar alle zijden, tot dienst.“

In zooverre kan aan Amerika de hand worden gereikt. Het gaat echter niet aan, om aan de zending deze taak op te leggen. Zending blijve zending: het brengen van het Evangelie aan de niet-christelijke volken, het planten van Christus' kerk, de christianiseering als einddoel van alles. Het is de prediking van den heiligen God, den Vader van onzen Heere Jezus Christus, zegt Richter, welke het antieke heidendom heeft overwonnen. En deze prediking is ook nog heden de overwinningssanier der wereldzending.

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Uit vuilnis een sententie.

Het zijn verdienstelijke menschen, die uit vuilnishoo- pen van Egypte en andere oostersche landen documenten halen om het antieke wereldbeeld te kunnen construeeren. Deze menschen doen een edel bedrijf; want voor veel onderzoekingen hebben ze inderdaad niets anders dan vuilnishoo- pen, om hun van dienst te zijn. Bewonderenswaardig is daarbij vaak hun scherpzinnigheid in het reconstrueeren van een scherp tot vaas, van een briefje tot een boek, van een kladje tot een commentaar. Maar wee den man, die ter verrijking van den geest bij voorkeur in mestvaalten scharrelt, als hem een rijke en vooral zindelijke literatuur ten dienste staat. Zijn bedrijf is niet edel; want wat hij vindt, verontreinigt de handen naar christelijke zede (het is wat vies) en ver-

ontreinigt de handen niet eens naar joodsche zede (want bij de joden is kanoniek wat de handen verontreinigt; en onze scharrelaar schrijft altijd apokriefe dingen). En zijn scherpzinnigheid wordt alleen opgewekt door leelijke gedachten. Vrij weergegeven, en, naar ik meen, meer naar de waarheid omgebogen, past op hem De Genesteis:

Die in te weinig dingen Slechts zonde vindt en schuld, Van leelijke gedachten Is vast zijn ziel vervuld.

Daar heeft onlangs iemand uit een vuilnishoo- pe van Harderwijk een kladje opgescharrelt en het aangegrepen als ontdekking. Het „Handelsblad“ mag er het eerst van profiteeren. Hoor en wees verbaasd:

Men schrijft ons:

Ook in de Geref. Kerken der classis Harderwijk schijnt het rumoerig te worden. Deze classis heeft een sententie uitgesproken en gezorgd, dat getypte afschriften zoo overvloedig verspreid werden, dat deelen van dat actestuk langs den weg waaien. Uit een af-gescheurd stuk, met vet besmeerd, lezen we het volgende:

„Uwe commissie meent bescheidenlijk, dat hiermee aangetoond is, dat het bezwaar van de B.B. (broeders) O. en K. (wie zijn die O. en K.?) ongegrond is, en heeft daarom de eer u voor te stellen, dat, indien uwe vergadering met haar advies accoord gaat, dat advies aan O. en K. ter lezing wordt toegezonden, terwijl uwe vergadering, nevens hare instemming, de verwachting uitspreke, dat zij hun gravamen, als zou Vraag 81 van den catechismus, de laatste zinsnede, in strijd zijn met Gods Woord, zullen opgeven!“

Nu begrijpen we van deze zaak geen syllabe, maar toch moeten we al dadelijk zeggen, dat dit slot zeggen wil: Gij B.B. moogt genadiglijk dit besluit even lezen en dan, mondje dicht, één!... twee!... drie! opge- marcheer! met de strop om den hals en tranen in de oogen naar uw kerkeraad en zeggen: Wij zullen nooit meer een gravamen indienen! Arme B.B.!

Het papierje droeg de handteekeningen van drie predikanten uit de classis, die zeker bestemd zijn om het „decretum horribile“ (ipso facto) uit te voeren, in- dien de gang naar Canossa niet wordt ondernomen!

Arme inzender, broeder anonymus! Als we even ge- moedelijk mogen praten, dan zouden we vragen: Wat weet jij ervan, jongetje, of het rapport zoo aangenomen is? Waarom laat jij zoo duidelijk zien, dat je van je eigen kerk (als je gereformeerd bent) of in ieder geval van de nette pers met nette kerknieuwsrubrieken geen nota neemt, maar wel van vuilnishoo- pe? Je „snapt“ geen syllabe van het kladje? Geen wonder. Maar iemand, die kerkelijke berichten volgt (zooals van een opvuller van een kerknieuwsrubriek mag vereischt worden) begrijpt er alles van; want de zaak heeft in alle kranten gestaan, maar zonder sensatie; het kleine tikje sensatie, dat er nog bij was, is haastiglijk weggedaan; en daarvan komt het natuurlijk dat het „Handelsblad“ je niet verder het zaakje ingehamerd heeft. Maar weet je nu niet, dat zoo'n slotzinnetje uit het verwaalde concept-rapport moet voorafgegaan zijn door een heel breed betoog, waarin eerlijk op het bezwaar wordt ingegaan? En heb je zelf nooit tot iemand, die je wat vroeg gezegd, als je hem minstens tien velletjes hadt volgeschreven:

„Ik spreek de verwachting uit, dat U Uw bezwaar na deze verlichting nu wel zult opgeven!“

En was je toen ook een paus in Canossa?

Wees wijs, man, en besef, dat alleen in de Gerefor- meerde Kerken zooveel werk k a n worden gemaakt en ook w o r d t gemaakt van „gravamina“.

Maar het is toch jammer, dat het briefje op zijn reis van Harderwijk naar Amsterdam geen promotie maakte in de behuizing. Want de pers die zulke dingen zoo maar opneemt, is niet beter dan de straatgoot, die ook maar alles slikt, wat men erin werpen wil.

Deze zin is natuurlijk weer erg clericaal. Ik weet het en lach er wat om. Want het vonnis „clericaal“, geveld over wie in deze dagen de liberale pers van „N. R. G.“ en „Handelsblad“ heel erg slecht vindt, was maar een der vele decreta horribilia van het „Handelsblad“. En die decreteeren duizendmaal horribiler dan de classicaal.

Onder ons gezegd: de classis Harderwijk is heelemaal niet beroerd. Het spijt me wel voor je, maar 'tis niet anders.

De bijbel bij christen-spiritualisten.

Merkwaardig is de manier, waarop in het blad „De Christen Spiritualist“ dezer dagen, niet door een mede- werker, maar door den redacteur C. J. v. Beemen in opzettelijke overname van een „verhandeling“ van een lid, de gelijkenis van den rijken man en den armen La- zarus wordt „behandeld“.

Eerst wordt van de gelijkenis een heel kromme uit- legging gegeven, welke met de eerst voor de hand li- gende regelen van uitlegging van gelijkenissen spot. Geen wonder ook; want wie vindt het nog noodig, onder de anti-clericalen, enig verband te zien en te erkennen tusschen Bijbel-onderzoek en wetenschap?

Vervolgens wordt, niet op gronden van teksteritiek of zoo iets, maar louter omdat dit blad het zoo „zief“, be- weerd, dat de gelijkenis niet van Jezus kan zijn.

Begrijpelijk is het, dat vader Abraham in zijn taal zegt, dat de rijke man maar niet zoo kan overloopen van de eene sfeer tot de andere; om hooger sfeer te bereiken dient een weg van loutering te worden afge- legd; maar om dien armen stakker in de hel moef- vol te stemmen, dat komt in Abraham niet op; hij zegt hem alleen dat hij niet overloopen kan, zooals hij daar nu is. Dat God niet eeuwig zal twisten, noch evenwien den toern behouden, zou voor den rijken man, die thans een arme is, een rijkdom hebben ingehouden groeter en groetscher dan zijn geheele aardse be- zit ooit geweest was; maar hieromtrent zweeg Abrah- am, genietende de hemelsche vreugde met Lazarus in zijn schoot.

Zou, zoo die gelijkenis waarheid bevatte, ooit van genieten sprake kunnen zijn? Zou er een hemel kun- nen bestaan van waaruit wij onze mede-schepselen en broeders konden zien in hun ellende en smart en hen

zelfs kor- nistaken Met de ware God Dan is hel, die die op aa- genoegza- dienste v- hemel is- Vaderlof- aardche- Theologie En de se- hij zoo iet- bekrompene- Merkwaa- Maar gebaar g- Mozes en zouden in- zou opsta- Nu is i- te toonen- twee wer- vindt, vo- overdadig- om van h- reld daar- zicht van- door zijn- geheele ve- danig van- te nemen- het etique- ven gerus- Wij noem- monstreeren- spiritisme t- van den bij- De A. G. -Stok en Sto- Onder d- dig soort- eerste plas- God en vo- op te rich- theologisch- mensch gu- staan, bezi- eigenlijk si- dacht en g- Voor wie- criterium t- besef, de- streeks var- Ik geloof- menschen- willen den- ders gedaa- psychol- menschen i- menschen l- kwam, op b- zisch denk- ethische- God, tot a- dat nooit es- overen uit- van God z- Maar nu- menschen i- lezen en du- dit zooveen- gint dit boe- van den Ov- waarlijk va- ons tot still- mensch nu- heid wordt- uitweg gaat- loodrecht vr- haar als ee- die beide ge- verkiest, G- weg openb- wegen, dat- het gevolg? van ons zel- te ontmoet- willen nl. in- wat wij zijn- we gaan ell- lijke vele w- tallorminst- De band d- van onze- wat wij over- en spreekt e- Hij is: de es- laatste. God- uit Hem. Dit alles es- brief, omdat- heim ontdekt- geheim ontd- menschenlev- Ook in dit a- een plaats gav- winning van t- lastaten tijd d- haar resultater- Niet alleen i- R(adio) V. mog